

MOKYTOJAS SOVIETIN JE LIETUVOJE :

Kai kurios aukl jimo ir mokymo pr obl emos

Vienos paskaitos ar pranešimo r muose negalima apr pti vis problem , kurias turi spr sti mokytojas šiandienin je Lietuvoje. Tod l ia panagrin sime tik kelias problemas, kurios diena iš dienos veikia mokymo ir aukl jimo proces Lietuvoje.

Jau nekalbant apie filosofinius ideologinius skirtumus, sovietin švietimo ir aukl jimo sistema skiriasi nuo Europos ir Šiaur s Amerikos mokykl sistem savo ypatingai glaudžiu priklausymu ir visišku pavaldumu politiniams centro planuotojams ir j siekiams. N viena politin santvarka, išskyrus gal senov s Spart , nebuvo taip sistemingai ir s moningai pajungusi mokyklos savo tikslams, kaip Komunist Partija Soviet S jungoje. Ši fakt galima kelia-ropai vertinti.

Ne vien tik užsienio lietuvi visuomen , bet ir didel dalis amerikie i šviet j ilg laik su nepasitik jimu ir baime ži r jo sovietinio švietimo visišk priklausomum politiniam aparatui. Patys sovietai ir dalis amerikie i su Columbijos (New Yorke) universiteto profesorium Counts priešakyje, dar visai neseniai rodin jo, kad tai suteikia sovietinei santvarkai didel pranašum ir j g ¹. Formaliai ir iš siauro politinio taško ži rint, tokia išvada atrodo tur t b ti teisinga. Ta iau tikrumoje taip n ra. Švietimo sistema ir ypa švietimo ir aukl jimo procesas turi savo d snius ir logik . Kit visuomenini sistem sikišimas jautrius ir sud -tingus mokymo ir aukl jimo procesus duoda neigiamas pasekmes.

Politinis — ideologinis sektorius visuomen je, yra tik vienas iš daugelio. Kai tas sektorius ima kištis kit visuomen s institucij

¹ G. S. Counts, *The Challenge of Soviet Education*, New Yorkas 1957. Taip pat W. Benton, *This is the Challenge*, New Yorkas 1958 ; H. Cantril, *Soviet Leaders and Mastery Over Man*, New Brunswick 1960 ; Th. Woody, *New Minds*: New Mant, New Yorkas 1932. Ir soviet autoriai: P. Pinkevitch, *The New Education in the Soviet Republic*. New Yorkas 1929 ; M. J. Kalinin, *On Communist Education*, Maskva 1950; Y. Medinsky, *Education in the USSR*, Londonas 1950 ; *Liaudies švietimas ir komunistinis aukl jimas* (Dokument rinkinys), sudar V. Mik nas, Vilnius 1960.

funkcijas, b na pažeidžiamas darbo pasidalinimas ir darbo specializacija. Juo labiau visuomen yra išsivys iusi, juo didesn yra darbo pasidalinimo ir funkcij specializacija. Kišimasis ne savo darbo sfer , tokiose aplinkyb se neišvengiamai neša visuomenei didesn ar mažesn žal ir labai apsunkina, o kartais, tiesiog paralyžuoja kit organizacij ar institucij veikl . Tai išryšk s panagrin jus kai kurias švietimo — aukl jimo problemas dabartin je Lietuvoje. Soviet švietimo ir darbo j gos formacijos specialistas Nicholas De Witt ir Harvardo sociologas bei drauge pla iai pripažintas soviet visuomen s žinovas Alex Inkeles, priešingai jau min tam profesoriui Counts, laiko, kad švietimo supolitinimas Soviet S jungoje n ra palankus sovietin s visuomen s modernizacijai, ir tuo pa iu apsunkina Soviet S jungos konkuravim su labiau išsivys iusiais ir lankstesniais Vakar pasaulio kraštais ².

Soviet S jungai aneksavus Lietuv , sovietinio aukl jimo teorija ir praktika, šalia tiesioginio politinio ir ekonominio krašto administravimo, tapo viena iš pagrindini komunistin s visuomen s k rimo priemoni . « Vienas iš svarbiausi uždaviniai buvo pertvarkyti mokykl , paversti j naujos socialistin s visuomen s k rimo rankiu. Iškilio uždavinys formuoti visapusiškai išsilavinusi , komunistiškai s moning ir aktyvi asmenyb , sugeban i kurti nauj visuomenin santvark . Tai apsprend pedagogin s minties, tame tarpe ir mokymo teorijos vystimosi krypt Taryb Lietuvoje » ³. Iš šios citatos matyti, kad naujos pedagogikos galutinis tikslas buvo ne žmogus, ne jo asmenyb s ir talent išvystymas, bet tam tikros politin s santvarkos suk rimas ir tvirtinimas.

Mokykla ir mokytojas tapo naujos politin s santvarkos k rimo « rankiu ». Pedagogika prarado savo mokslin savarankiškum ir objektyvum . Jos turin ir metodus apsprend ne mokslinis steb jimas, analiz ir išvados, bet iš anksto pagal ideologin model suformuluotos politin s santvarkos reikalavimai. Pagal vieno metodinio nurodymo definicij « sovietinis pedagogas pirmoje vietoje yra Partijos d j propagandistas, komunistinis ideologas, kuris subtiliais pedagoginiais metodais diegia jaunimo ir kit sielas

² N. De Witt , *Recent Changes in Soviet Educational Policy*, žr. *The New Russia*, redagavo D. Dirscherl , S. J., Dayton, Ohio, 1968 ; A. Inkel es, *Social Change in Soviet Russia*, žr. *Freedom and Control in Modern Society*, New Yorkas 1964. Palyginkite taip pat C. A. Anderson, *Educational Dilemmas in the USSR*, žr. *The School Review*, 67 t., 1 nr., 1959; *Perspectives for Soviet Society*, New Yorkas 1968, 2, 9 ir 15 skyrius.

³ Vl . Rajeckas, J. Vait kevi ius, *Aktual s didaktikos klausimai*, žr. *Pedagogikos moksl vystymasis Taryb Lietuvoje* (Mokslin s konferencijos medžiaga). Redagavo A. Kepal ait , Vilnius 1969, 19 psl.

naujojo sovietinio žmogaus bruožus »⁴. Ta iau tie metodai praktikoje jokiu b du nebuvo subtil s. Priešingai, kadangi jie buvo skubiais, grynai politiniais išskai iavimais paremti, dažnai jie buvo grub s ir nepedagogiški. Pavyzdžiui, 1964 metais «LTSR nusi-pelnusio mokytojo » titulu pagerbtas asmuo, oficialioje pedagogi- n je spaudoje ragino ugdyti augan io jaunimo tarpe neapykant . « M s vaikai nuo mažens turi išmokti myl ti ir branginti tai, kas mums brangu, turi išmokti neapk sti to, kas bloga, neapk sti m s prieš ir nedraug . Be neapykantos n ra tikros meil s. Mokytojas turi taip kalb ti, taip organizuoti pamok , kad vaikai pedagogu tik t , kad kartu su juo džiaugt si, li d t , myl t ir neapk st »⁵.

Šis ryškus fanatizmo ir neapykantos jausmo skatinimas yra visai neatsitiktinis, jis visai neseniai buvo aktyviai propaguojamas, kaip vienas iš standartini metod naujam sovietiniam žmogui ugdyti. Primityvi ideolog manymu, neapykanta kitiems kraš- tams ir santvarkoms tur t didinti jaun žmoni meil ir atsida- vim sovietinei sistemai. Tokia teorija ir praktika, kilusi grei iau- siai iš politin s sistemos nesaugumo jausmo, buvo aiškus jaun žmoni luošinimas, kuris eventualiai atsisuko prieš savo visuo- men . Praslinkus keleriems metams, Lietuvos spaudoje buvo nagri- n jamas jaunimo grubumas, abejingumas, amorališkumas ir kiti neigiami bruožai. V l kreipiamasi mokytojus ir aukl tojus, iš kur toks jaunimas atsirado ? Diskusijose dalyvav keli pedagogai, klausimo formoje dav sekant atsakym . « Ar ne per daug paly- ginti neseniai mes mok me vaikus neapykantos, o per maža dieg - me meil s, per maža mok me myl ti ? O ir kalb dami apie tai, retai remdavom s konkreiais gyvenimo momentais, pasakodavom abstrak ius dalykus. Gal b t, iš ia atsirado skepticizmas, panie- ka, abejingumas ir visa kita »⁶. Kit mokytoj atsakymai buvo dar konkretni. « Valgome vaisius kuriuos patys užauginome. Mes per maža jaunimui dav me pozityvaus. Kartais neapdairiai vijom lauk tradicijas, koneveik me bemaž visk . Tod l neretai tai, kas nauja, lyg ir pakimba ore »⁷.

⁴ N. Radaitien ir V. Radaitis, žr. *Tarybinis Mokytojas*, 1963 m. spalio 31 d. numeris.

⁵ P. Želvyis, *LTSR nusipeln s mokytojas*, žr. *Tarybinis Mokytojas*, 1964 m. vasario 23 d. numeris. Palyginkite taip pat neapykant raginan ius vadov lius ir mokymo priemones kaip *I Want to be like Stalin* (Vertė George S. Counts ir Nucia P. Logs), New Yorkas 1947, ir M. A. Zino- view, *Soviet Methods of Teaching History* (Vert A. Musin-Pushkin), Wash- ingtonas 1952.

⁶ *Pradžia — mokyklos suole*, žr. *Literat ra ir Menas*, 1966.XII.17 d., 50 nr., 6 psl.

⁷ Ten pat.

Gilesn jaunimo nihilizmo ir nusikalstamumo analiz yra dav s vienas lietuvis dirb s Pedagogini Moksl Akademijoje Maskvoje. Jis sako, kad « kai kurie paaugliai atsisak atgyvenusios pasaul - ži ros ir sen moralini norm , o nauj nepri m ar ne sis monino. Atsirado atotr kis tarp paneigt moralini pro i bei g dži ir nauj , nesusp jusi sitvirtinti ir subr sti. Tai ir buvo viena iš priežas i , past m jusi juos klystkelius — nusižengimus»⁸. Vienas iš ši nusižengimus nuklydusi jaunuoli , aiškindamas savo veiksmus ir vidin b sen , sako : « Mokykloje mes nuolat gir - d jome, kad dievo n ra. Namuose mums t vai tvirtino priešingai. Vis d lto mes dievo atsisak me, bet tuo pa iu prad jome nebebijoti bausm s už negerus darbus. Socialistin s visuomen s gyvenimo norm mes dar nepri m me ir nesupratome. Dar me tai, kas mums patiko »⁹.

Pagrindinis b das naujojo sovietinio žmogaus s monei for - muoti yra kuo dažnesn g rio ir blogio kontrast asociacija, kur viskas gero ir teigiamo yra jungiama su sovietine santvarka, o viskas blogo, neteisingo su Vakar pasauliu, nepriklausomos Lie - tuvos gyvenimu, Bažny ia, tikin iaisiais ir t.t. Gero sovietinio pa - saulio nuolatinis sugretinimas su blogu nesovietiniu pasauliu turi rodyti ir skiepyti mokiniams sovietin s santvarkos pranašum , pažangum , žmoniškum ir gerum . Ta iau šio metodo veiks - mingumas yra trumpalaikis ir galiausiai dažnai b na kenksmingas. Jei pradin se klas se, kur mokiniai yra daugiau emociškai prisiriš prie savo mokytoj ir neturi išvystyto kritinio pastabumo ar gy - venimo patirties, šis metodas paviršutiniškai, ir tai nevisuomet, atsiekia savo tiksl , tai vyresn se klas se ir užklasin je veikloje jis dažniausiai sukelia nepasitik jim , nepasitenkinim ar tiesiog prie - šišk nusistatym kyriai kartojamai min iai. T aiškiai žino visi pastabesni pedagogai:

«Kaip pradedame aiškinti pirmokams kad buržuazin Lietuva buvo ekonomiškai ir kult riškai atsilikusi, taip panašiai ir tebeaiš - kiname jiems iki pat XI klas s; pradedame pradin se klas se ryškinti tarybin s santvarkos pranašumus prieš kapitalistin ir užbaigiame XI-oje klas je vos ne tais pa iais žodžiais. Mokymo procese kartojimas naudingas. Ta iau aukl jimo procese prisideda naujas faktorius—emocin paži ra reiškinius, d snius, išvadas. Kai tik susidaro reikiama emocin paži ra — pasididžiavimas, neapykanta ir pan., tolesnis to ar kito teiginio kartojimas ankstes-

⁸ Z. Bajori nas, *Sunkios 'sunki j ' problemos*, žr. *Tarybinis Moky - tojas*, 1970 m. balandžio 10 d. 23 numeris.

⁹ Ten pat.

n mis formomis darosi ne tik neberekalingas, bet ir žalingas. O jei ir toliau jam tas pat kyriai tebekalbama, — pradeda reikštis priešiškusmas šiai min iai, noras j ignoruoti »¹⁰. Visai nenuostabu, kad toks dirbtinas, dažnai nenuoširdus ir vulgarus «aukl jimas », duoda atatinamus rezultatus. Skundžiasi k tik cituotas asmuo, skaitydamas «internacionalinio aukl jimo » rašinius. « Rašiniams b dinga tai, kad mokiniai rašo standartin mis fraz mis, kad n viename rašinyje neužtiksi minties savarankiškumo, kad neblyksteli n truputis jausmo, asmenini pergyvenim . Perskaitai tokius rašinius, ir nenoromis kyla abejon s, kad vis d lto jie rašo tai, , ko reikia ', o ne tai, k galvoja ir pergyvena »¹¹.

Kaip galima tik tis minties savarankiškumo ar orginalumo, nat rali asmenini jausm blykstel jimo, jei mokiny s nuo pradini klasi skaitymo pratim iki aukštosios mokyklos auditorijos paskait , yra sistemingai «aukl jamas » (teisingiau s lygojamas, ar tiesiog dresiruojamas) pagal — « Kaip seniau žmon s gyveno ? — Blogai. O kaip dabar gyvena ? — Gerai » — formul¹². Patys mokytojai žino ir prisipaž sta, kad «jeigu mokiny s pabando vien ar kit klausim aiškinti savaip, mes vertiname tai kaip nemok jim arba išsišokim », ir gerai suprasdami, kad tokia praktika yra priešinga mokinio savarankiškumui ir asmenybei išsivystyti, ir spaudoje rodin ja, kad «tur tume aukštesn se klas se suteikti mokiniams didesn galimyb daugiau diskutuoti, laisviau reikšti savo nuomon »¹³.

« Apskritai, žmogus, ypa jaunimas, nevirškina elementarumo, nurodymo pirštu. Pavyzdys patraukia, pamokymas dažniausiai atstumia. Žmogaus siela — švelnus instrumentas, reikia labai atsargiai liesti jos stygas. Tod l vargu ar gali pasiekti tiksl ir labai dažnai pasitaikantis praeities k rini betarpiškas siejimas su m s gyvenimu. Dažniausiai prieinama prie išvad , jog pas mus taip negali b ti —nei paskenduoli Veronik , nei echovo mies ioni . Panaš s naiv s samprotavimai grei iau ugdo paviršutiniškum arba dar blogiau — nenuoširdum . Vyresni j klasi mokiniai patys mato, kas yra pas mus ir ko n ra [...]. Dažnai tenka kalb tis su neseniai baigusiais mokykl . Neretai jie skundžiasi, kad literat ra mokykloje d stoma primityviai »^{14*}.

¹⁰ B. Bitinas, *Kas kliudo mokinius prusinti?* žr. *Tarybinis Mokytojas*, 1966 m. rugs jo 24 d. 77 numeris.

¹¹ Ten pat.

¹² Ig. Jurkonis, *Lietuvi kalbos mokymo efektyvinimo klausimai*, žr. *Tarybin Mokykla*, 1965 m. 3 nr., 9 psl.

¹³ A. Rimša, *Laikme io priekyje*, žr. *Tarybinis Mokytojas*, 1968.III. 1 d., 18 nr., 3 psl.

¹⁴ E. ervinskien , *Faktai be emocij ar emocijos be fakt ?*, žr. *Pergal* , 1966 m. 4 nr., 151-152 psl.

Mokiniamis ir mokytojams «iki kaulo grysta » («kasdien vis t pat kalbam ir kalbam ») vulgariai supolitintas, bet privalomas aukl jimas¹⁵. Jis veda abipus nepasitik jim , veidmainiavim ir nemalonus incidentus.

« Prieš kur laik teko pabuvoti vienoje Taurag s mokykloje. Mokytoja per lietuvi literat ros pamok staiga m pasakoti apie respublikos kol kius, j suklest jim . Ji teig , jog visi respublikos kol kiai ekonomiškai paj g s, visuose gausiai mokama už darbadien . Mokytoja, galb t, stengdamasi « prie sve i », visk suabsolutino, suapvalino. Bet staiga per klas nuvilnijo šnaresys, kažkas paleido replik . Pamokos nuotaika susidrumst . V liau per pertrauk išsikalb jus su mokiniais, pasirod , jog kai kurie j gyvena viename labiausiai atsiliekam iame kol kyje. Toks akivaizdus tiesos laužymas suk l mokini priešiško jausm . Mokytoja, neatsakingai naudodama faktus, nuteik klas prieš save. Apie aukl - jim , teigiam tak tokiu atveju negali b ti ir kalbos »¹⁶.

Skaudžiausios pasekm s (individualine ir visuomenine prasme) gaunasi, kai mokiniai, tik j vairius aukl jamuosius momentus mokykloje ir užklasine veikloje, staiga pamato j neties , suvokia kad buvo apgauti. Apviltas pasitik jimas jaunuose žmon se paprastai sukelia moralin traum , pasimetim , ciniškum ar kitus neigiamus reiškinius. Gilus moralinis nusivylimas jau iamas sekam iame dviej seser laiške. « Mokykloje mus mok vieno dalyko, laikraš iuose ir knygoje mes skait me t pat . Bet gyvenime to visiškai n ra. Ar tai reiškia, kad viskas yra melas ? Ar laikraš iai ir mokytojai meluoja, ir rašytojai rašo neties ? Ar viskas, k mes tik jome ir kas mums buvo sakoma, yra tik melas ? »¹⁷.

Kyla klausimas, kod l, neži rint dideli visuomen s išlaid (« tam išleidžiamos milžiniškos l šos »)¹⁸, sugaišto labai daug brangaus mokytoj ir mokini laiko, pastang ir net nežinant, kaip formuojasi komunistin asmenyb ¹⁹, ir kaip tie visi ideologinio aukl jimo aspektai bei renginiai yra veiksmingi ar naudingi tam tikslui²⁰, einama toliau tuo pa iu keliu ? Jei mokini visuomeninio aukl jimo reikalus spr st pedagogai, psichologai ir sociologai, tai šios problemos, kokia jinai yra dabartin je formoje ir pad tyje,

¹⁵ *Tarybinis Mokytojas*, 1965 m. balandžio 8 d. numeris.

¹⁶ R. Vasil iauskas, *Kaip ugdyti?* žr. *Tarybinis Mokytojas*, 1968.1.19 d., 6 nr., 2 psl.

¹⁷ *Komsomolskaya Pravda*, 1960 m. balandžio 14 d. numeris.

¹⁸ R. Vasil iauskas, *Kaip ugdyti?* žr. *Tarybinis Mokytojas*, 1968.1.19 d., 6 nr., 2 psl.

¹⁹ Ten pat.

²⁰ A. Bir mant ien , *Laukiame konkre i rekomendacij* , žr. *Tarybinis Mokytojas*, 1968 m. sausio 5 d. numeris.

išviso neb t iškil . Ta iau, kaip jau anks iau trumpai buvo užsiminta, mokslas, švietimas ir bendrai kult ra, o taip pat ir mokslininkai, pedagogai, kult ros k r jai Komunist Partijai yra tik tam tikros priemon s — « rankiai », « ginklai », savo politikai ir ideologijai gyvendinti.

«Svarbiausias Taryb valdžios organizuojamo kult ros-švietimo darbo ypatumas yra jo organinis ryšys su politinio aukl jimo darbu. Tai kyta iš pagrindini komunizmo statybos tiksl , nes darbo žmon ms kult ra, mokslas vis pirma yra reikalingas kaip galutinio išnaudotoj nugal jimo ginklas, kaip revoliucinio visuomen s pertvarkymo rankis. Tod l Lietuvos Komunist Partija, vesdama politin agitacij , kartu ved ir didel kult ros propagand , o kult rines-masines priemones steng si panaudoti politinio aukl jimo tikslams »²¹.

Partija neklausia filosof , mokslinink ir kult rini vertybi k r j , kas yra žmogus, koks jis tur t b ti, kas yra gera ar bloga, jinai jau seniai turi savo žmogaus, g rio bei blogio modelius ar koncepcijas. Už tai pedagogai, šviet jai, mokykla ir pats mokslas bei kult ra Partijai teturi tik instrumental vert , kiek jie padeda išryškinti ir gyvendinti jos id jas. Tod l Lietuvoje, panašiai kaip ir visoje Soviet S jungoje « Mokytojas ir toliau lieka parankiniu. J siun ia, kvie ia, iš jo reikalauja visi : mokykla, švietimo skyrius, visuomenin s organizacijos, vykdomieji komitetai, kol kiai. Ir atsisakyti mokytojas neturi teis s»²². D l t pa i priežas i «tegul ir geriausiam, s žiningiausiam mokytojui, rimt , savo argumentais pagr st eksperiment niekas neleidžia daryti»²³. Ta iau ne tik individualus mokytojas bet ir pati mokyklos institucija yra visoms ideologin ms - visuomenin ms organizacijoms pavaldi, mokykla kaip ir mokytojas atsisakyti neturi teis s.

« Kartais b na tiesiog nebeaišku, kas gi vadovauja mokymo-aukl jimo darbu mokykloje: švietimo ministerija per švietimo skyrius, vykdomasis komitetas, komjaunimas ar pionieri namai ? Teoriškai šis klausimas aiškus, rodos, kiekvienam, o praktiškai — opus ir painus [...]. Ilgiau padirbus mokykloje, nenorom susidaro sp dis, kad n ra rajone ir respublikoje n vienos staigos ar organizacijos, kuriai mokykla neb t pavaldi [...] Sakysim, sugalvojo

²¹ A. Bendžius, *Taryb valdžios priemon s darbo žmoni kult riniam lygiui kelti Lietuvoje 1940-1941 metais*, žr. *Mokslo Darbai*, III t., Vilniaus Valstybinis Pedagoginis Institutas, 1957, 91 psl.

²² B. Katinien , *Pašaukimas ir darbo šokiadieniai. Pokalbis už apskri-tojo stalo*, žr. *Kult ros Barai*, 1967 m. 9 nr., 13 psl.

²³ A. Šidl auskas, *Džiaugsmas ir nerimas*, žr. *Pergal* , 1968 m. 7 nr., 160 psl.

kas nors pasitarim , seminar ar kit rengin , paskambino ar pasiunt mokyklai telefonogram — važiuok. Ir važiuoja mokytojas, met s pamokas ir vaikus. D l ši nuolatini važin jim ir « laisv pamok krinta mokini drausm , žymia dalimi smunka žini kokyb »²⁴.

Mokyklos darb dažnai tikrina nekvalifikuoti, bet vien tik atitinkam ideologini nusiteikim asmenys. Tai, atrodo, yra pasiek tokias proporcijas, kad net Švietimo ministerijos mokykl valdybos viršininkas viešai pareišk : «Reikia uždrausti kontroliuoti mokytojų , mokyklos darb nekvalifikuotiems ir specialaus pasiruošimo neturintiems asmenims »²⁵.

Aiškesn šios plaiiai paplitusios problemos vaizd galima susidaryti iš mokyklose dirban i mokytojų pareiškim . « Mokytojus labai vargina ir j darbo kontrol . Vilniuje ir kituose didesniuose miestuose mokytojo darb tikrina daugiau ar mažiau kvalifikuoti žmon s. Periferijos mokyklose pad tis labai bloga. Tikrina dažniausiai tas, kas net elementaraus supratimo apie tikrinamo mokytojo d stom dalyk neturi ir ži ri tik siaurai suprast aukl jam j uždavini . D l to ypa ken ia literat ra, kur sociologizavimas, vulgarizmas, aukl jam j moment akcentavimas literat ros k rin padaro tik tramplinu, kurio pasispyrus, galima kalb ti apie visk »²⁶.

Daug darb ir veiklos mokyklose Lietuvoje, kaip galima spr sti, yra atliekama aukšt j instancij konservatyviems biurokratams ir j inspektoriams patenkinti. Tuo tarpu, mokyklose dar dažnai tr ksta vairiausi mokymo priemoni , mokslin s net ir grožin s literat ros pedagog tobulinimuisi ir mokini programiniams dalykams išeiti. Šalia ideologinio konservatyvumo gravituojan io iš centrini Maskvos staig , atrodo yra ir lokalini biurokrat Partijos ir švietimo aparate, kurie iš sitikinimo ar asmenini interes vedami, apkrauna mokytojus ir mokykl menkaveriais darbais.

« Švietimo ministerija reikalauja iš švietimo skyriaus, švietimo skyrius iš mokykl , šios planuoja, deda paukštukus, komplektuoja b relius, vaikosi kiekyb s. O apie kokyb k ten ir bekalb ti. Be to, kiekvienais mokslo metais vyksta dešimtys olimpiad , spartakiad , tematini apži r , ar parod , konkurs , s skrydži ... Moki-

²⁴ J. Buitkus, *Mokytojų r pes iai*, žr. *Kult ros Barai*, 1968 m. 3 nr., 66 psl.

²⁵ V. Liutikas, *O kas sako, kad lengva mokytojo duonel ?* žr. *Pergal* , 1968 m. 9 nr., 154 psl.

²⁶ B. Katinien , *Pašaukimas ir darbo šokiadieniai. Pokalbis prie apskritojto stalo*, žr. *Kult ros Barai*, 1967 m. 9 nr., 13 psl.

niai važiuoja ir važiuoja, mokytojai lydi, atsilieka mokomosios programos, paskubom išeinamas kursas [...] Kam reikalingas toks besaikis perkrovimas? Visos minimos «šventės» suvienodja, supanašja, netenka žavesio ir aukljamosios taigos bei efekto. Joms pasiruošti ir praveisti reikia daug laiko, lėša. O viso to labai trūksta. Renginys lipa ant renginio. Priemonė kopija ant priemonės. Ir pradėdame visi šliaužti paviršiumi, atbunkame, pavargstame, planuose dūdamai «gražius» paukštelius. «Rimtiems» tikrintojams viso to užtenka su kaupu. Darbą vertiname labai gerai, esame lyg ir patenkinti, plojame rankomis, rašome garbės raštus»²⁷.

Čia buvo paliesta tik viena didesnė neišspręsta problema, su kuria mokytojai Lietuvoje gyvena jau trečią dešimtmetį. Ji yra ir daugiau, todėl nenuostabu, kad, mokykloms trūkstant mokytojų, nemaža dalis diplomuotų mokytojų meta pedagoginį darbą ir išeina dirbti kokių pirmininkais, gamtos apsaugos inspektorais, turistiniais gidais, bet kuomet tik toliau nuo mokyklos... Praktikuojantys mokytojai, kuriems reikia pastebėti virš 70% yra moterys, daugumoje nepatiria mokytojo pašaukimui turintiems gabiems mokiniams tapti mokytojais, nors pedagogai ir trūksta.

«Mokytojų apklausos atskleidė, kad tik 25% mokytojų geriausiems, turintiems neabejotiną pedagoginį sugebėjimą mokslieiviams pataria pasirinkti mokytojo profesiją; likusieji 75% atkalbinėja mokinius nuo mokytojo profesijos arba visiškai nieko nesako»²⁸.

Kai mokytojams Lietuvoje pasidaro per sunku, geriausi ir drąsiausi iš jų prabyla su giliu humanišku ir pasišventimu savo darbui ir žmogui.

«Mes mylime savo žmogų. Mes — jeigu ligi šiol neišjome dirbti laisvanešiais ar darbininkais gamyklas — mylime ir savo darbą. Mes norime jį — prasmingą, taurų — padaryti gerai ir net labai gerai. Mes tik to tenorime. Tik to! Bet kokių balsų ir kurių pusų reikia šaukti, kad būtų tum išgirstas: — Leiskite man būti Mokytoju!»²⁹.

Pradedant šiuos pranešimus, buvo paminėta visuomenės darbo pasidalinimo funkcija ir specializacija, tačiau šis galioti vairi politini santvarkos visuomenės, kurios yra pasiekusios tam tikrą ekonominio socialinio išsivystymo lygį. Kaip dabartinės Lietuvos auklėjimo sistemos ir metodų analizė rodo, neribotą politinio sektoriaus

²⁷ A. Šidlauskas, *Džiaugsmas ir nerimas*, žr. *Pergalė* 1968 m. 7 nr., 159 psl.

²⁸ O. Krėgždienė, S. Krėgždienė, *Renkantis mokytojo kelią*, žr. *Kultūros Barai*, 1967 m. 9 nr., 11 psl.

²⁹ L. Abraitytė, *Kad žmogus būtų švyturius...*, žr. *Pergalė*, 1968 m. 3 nr., 159-160 psl.

sikišimas švietimo sistemos funkcijas neša neabejotin visuomenin ir asmenin žal , ir tuo pačiu yra kenksmingas Soviet Sąjungos ekonominiams, socialiniams, kultūriniam pajūgumui. T pradeda pastebėti ir centriniai Soviet Sąjungos planuotojai. Ideologinio auklėjimo sistema atima per daug laiko, energijos ir iš akademinio ir technologinio mokinių ir student paruošimo, todėl imama ieškoti racionalesni būd savo ideologinei indoktrinacijai atsiekti. Tuo atžvilgiu ir Lietuvoje galima matyti vis eil pasikeitim ir naujų priemonių ieškojimo, tačiau tai nebus lengvas etapas, nes naujų sovietinų santvarkoje prigyja palengva.

Ginutis Procuta

University of Ottawa